

ХЎЖАЛИК ЮРИТУВЧИ СУБЪЕКТЛАРНИНГ МОЛИЯВИЙ-ИҚТИСОДИЙ ҲОЛАТИНИ ТАҲЛИЛИДА ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ ФАОЛИЯТ КЎРСАТКИЧЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ МАСАЛАЛАРИ

Якубов Улугбек Касимович

Тошкент молия институти

*“Иқтисодий таҳлил” кафедраси профессори,
иқтисод фанлари номзоди*

Аннотация. Жаҳонда глобал иқтисодиёт шароитида молиявий-иқтисодий чекловлар, халқаро молия ва валюта бозорларидаги тебранишлар иқтисодий ўсиш, халқаро савдо ва ишлаб чиқариш динамикаси, мамлакатлар ташқи савдо баланси, валюта тушумлари ва инвестиция оқимларига сезиларли таъсир ўтказиб, халқаро таъминот занжирлари узлуксизлигини таъминлаш ва ташқи иқтисодий фаолият самарадорлигини оширишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Жаҳон банки маълумотларига кўра, «Жаҳон иқтисодиётининг ўсиш суръатининг пасайиши кузатилиб, глобал ўсиш даражаси 2021 йилдаги 6 фоиздан 2022 йилда 3,2 фоизга тушиб, 2023 йилда 2,7 фоиз бўлиши прогноз қилинмоқда. Инвестицияларнинг ўзлаштирилиши 2023 йилда 6,5 фоизни ташкил этиши, 2024 йилда 4,1 фоизгача пасайиши прогноз қилинмоқда». Тез ўзгарувчан глобал рақобат муҳитида ташқи иқтисодий фаолият барқарорлигини таъминлаш ташқи савдо каналлари, капитал оқимлари ва халқаро валюта транзакциялари хавфсизлигига эришиш, маҳсулотларни ташқи бозорларга етказиб бериш билан боғлиқ логистика–таъминот занжиридаги муаммоларни бартараф этиш, ташқи иқтисодий фаолият самарадорлигини ошириш ҳамда таҳлилни янада такомиллаштиришни талаб этмоқда. Бироқ, хўжалик юритувчи субъектларни молиявий-иқтисодий ҳолатини таҳлилида ташқи иқтисодий фаолиятга баҳо берувчи мақсадли кўрсаткичлардан етарли даражада фойдаланилмаган. Бизнингча, Давлат дастурларида белгиланган вазифалар ижросида хўжалик юритувчи субъектлардан ташқи иқтисодий фаолиятини таҳлили асосида бу борада самарали бошқарув қарорларини қабул қилиши давр талаби ҳисобланади.

Таянч сўзлар: таҳлил, кўрсаткич, валюта, комплекс, тизим.

Кириш

Жаҳонда бизнес субъектларининг ташқи иқтисодий фаолиятини ривожлантириш, халқаро савдо ва инвестиция муносабатларини кенгайтириш, халқаро молиявий механизмларни оптималлаштириш, халқаро молия ва валюта бозорларидаги иштирокини ошириш, ташқи иқтисодий фаолият субъектларида халқаро стандартлар асосида бухгалтерия ҳисобини юритиш, молиявий ҳисоботларни трансформация қилиш, ташқи савдо, халқаро ҳамкорлик,

инвестиция жараёнлари таҳлилининг методологик асосларини такомиллаштириш, фаолиятини комплекс баҳолашга хизмат қилувчи моделларни яратишга қаратилган илмий изланишларга эътибор қаратилмоқда. Бизнес субъектларининг ташқи иқтисодий фаолиятида чет эл валютасидаги пул маблағларининг ҳаракати ва консолидациялашган молиявий ҳисобот ахборотларини тайёрлаш, экспорт–импорт, халқаро ҳамкорлик, инвестицион жараёнларни баҳолашнинг услубий жиҳатларини такомиллаштириш орқали соф активларга тасирини аниқлаш, ташқи иқтисодий фаолиятни прогнозлаштириш каби муҳим масалалар тизимли ва комплекс тарзда ўрганишни талаб этади.

Ўзбекистонда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш, миллий маҳсулотлар экспортини ошириш, маҳаллий маҳсулотларни ташқи бозорларга чиқариш ҳамда тадбиркорларга қулай шарт-шароитлар яратишга эътибор қаратилмоқда. «...Мамлакатда инвестиция муҳитини янада яхшилаш ва унинг жозибадорлигини ошириш, келгуси беш йилда 120 миллиард доллар, жумладан 70 миллиард доллар хорижий инвестицияларни жалб этиш чораларини кўриш, мамлакатимиз экспорт салоҳиятини ошириш орқали 2026 йилда республика экспорт ҳажмини 30 миллиард долларга етказиш...» бўйича устувор вазифалар белгиланган. Мазкур вазифалар ижросини таъминлаш хўжалик субъектларининг ташқи иқтисодий фаолиятдаги иштирокини кенгайтириш, экспорт фаолиятини рағбатлантириш, маҳсулот (иш, хизмат)лар экспортдан валюта тушумларини кўпайтириш, хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботини халқаро стандартлар асосида ташкил этиш, ташқи иқтисодий фаолият таҳлиliga оид методологик асосларни такомиллаштиришни бугуннинг муҳим вазифаси саналади.

Мавзуга оид адабиётлар шарҳи.

Илмий тадқиқотларга кўра, мамлакатимизда хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий-иқтисодий ҳолатини таҳлиliga оид қабул қилинган меъёрий – ҳуқуқий ҳужжатларда танланган кўрсаткичлари (мезонлари) таркибида ташқи иқтисодий фаолитга нисбатдан эътибор қаратилмаган. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 14 декабрдаги 1013-сон Қарори билан тасдиқланган “Давлат иштирокидаги корхоналарнинг молиявий-иқтисодий ҳолати таҳлиlinи ўтказиш регламенти”да ҳам асосан молиявий кўрсаткичларга эътибор қаратилган. Мазкур ҳужжатда асосан, тўлов қобилияти ёки қоплаш коэффиценти; ўз айланма маблағлари билан таъминланганлик коэффиценти; активларнинг ва харажатларнинг рентабеллилик коэффицентига эътибор қаратилган.

Ҳудди шундай, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 28 июлдаги 207-сон, “Давлат улуши бўлган акциядорлик жамиятлари ва бошқа хўжалик юритувчи субъектлар фаолияти

самарадорлигини баҳолаш мезонларини жорий этиш тўғрисида”ги Қарорида ҳам асосий ва қўшимча кўрсаткичлар тизимида ташқи иқтисодий фаолиятни баҳоловчи кўрсаткичлар келтирилмаган.

Хўжалик юритувчи субъектнинг молиявий ҳисоботларида кўрсаткичлар кўп ва улардан ташқи иқтисодий фаолиятга мос моддаларини ўрганиш талаб этилади.

Тадқиқот методологияси.

Тадқиқот давомида назарий таҳлил ва синтез, индукция ва дедукция, тизимли ёндашув, абстракт-мантикий фикрлаш, монографик кузатув, маълумотлар тадқиқоти усуллардан (Yakubov U. (2021)) фойдаланган ҳолда ташқи иқтисодий фаолиятга баҳо бериш методикаси ишлаб чиқилди.

Натижа ва муҳокама.

Ташқи иқтисодий фаолият хўжалик юритувчи субъект фаолиятининг таркиби ҳисобланади. Шу боисдан, ташқи иқтисодий фаолият натижалари молиявий ҳисоботнинг умумлашган кўрсаткичлари таркибида жамланган (Yakubov U. (2022)). Ташқи иқтисодий фаолият мазмунинг чет эл валютаси орқали амалги оширилган муомалаларда мужассамлашади. Шу сабабдан, 4-“Пул оқимлари тўғрисидаги ҳисобот” шакли ва унинг иловаси “Чет эл валюта маблағлари ҳаракати тўғрисидаги маълумот”га (Yakubov U. (2023)) биноан хўжалик юритувчи субъектларнинг ташқи иқтисодий фаолиятини қуйидаги баҳолаш кўрсаткичларини таклиф этамиз:

1. Жами пул маблағлари киримида чет эл валютасини тутган салмоғи (P_k);

$$P_k = \frac{\text{Ҳисобот даврида чет эл валютасини кирими}}{\text{Ҳисобот даврда жами пул маблағларининг кирими}} \times 100$$

2. Жами пул маблағлари чиқимида чет эл валютасини тутган салмоғи (P_q);

$$P_q = \frac{\text{Ҳисобот даврида чет эл валютасини чиқими}}{\text{Ҳисобот даврда жами пул маблағларининг чиқими}} \times 100$$

3. Чет эл валютасининг соф кирими.

Чет эл валютаси кирими – Чет эл валютаси чиқими

Хўжалик юритувчи субъектнинг пул маблағларининг кирими ва чиқимида чет эл валютасини тутган улуши ва соф чет эл валютаси киримига эгалигидан келиб чиқиб, унинг ташқи иқтисодий фаолиятини баҳолаш мумкин.

Хулоса

Мамлакатда олиб борилаётган очиқ ва прагматик, ўзаро ишонч ҳамда ҳурматга асосланган ташқи иқтисодий сиёсат, бевосита хўжалик юритувчи

субъектлар фаолияти самарадорлигини баҳолаш мезонларида ташқи иқтисодий фаолиятнинг мақсадли кўрсаткичларидан фойдаланишни талаб этади.

Амалдаги меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларда жами маҳсулот (иш, хизмат)лар ҳажмида инновацион товарларни тутган улушидан келиб чиқиб 4 тоифада баҳолаш белгиланган. Бунга асосан, хўжалик юритувчи субъектларнинг жами пул маблағлари кирими ва чиқимида чет эл валютасининг тутган улушига кўра «етарли даражада» (15 фоиздан юқори), «ўртача даражада» (10 % - 14,9 %), «етарли даражада эмас» (7 % - 9,9 %) ва «паст даражада» (6,9 фоиздан паст) тоифаларга ажратилган ҳолда баҳолаш мақсадга мувофиқ.

Кўрсаткичлар тизимида чет эл валютасининг соф киримини ҳам ҳисобга олиш зарур. Бунинг чет эл валютасининг кирими ва чиқими орасидаги мусбат фарқда “ижоби”, манфий фарқда “салбий” натижа деб баҳолаб, унинг 1-ва 2-кўрсаткичлар билан боғланиши таъминлиниши керак. Жумладан, хўжалик юритувчи субъектларнинг жами пул маблағлари кирими ва чиқимида чет эл валютасининг тутган улуши “етарли даража”, “ўртача даража”да бўлиб, чет эл валютанинг соф кирими (“ижобий”)да ташқи иқтисодий фаолиятни самарали деб баҳолаш мақсадга мувофиқ. Хўжалик юритувчи субъектларнинг жами пул маблағлари кирими ва чиқимида чет эл валютасининг тутган улуши “етарли даражада эмас”, “паст даража”сини, чет эл валютанинг соф кирими манфий ишорада бўлганда ташқи иқтисодий фаолиятни самарасиз деб баҳолаш тавсия этилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

1. Yakubov U. (2021). IMPROVEMENT OF ACCOUNTING AND METHODOLOGY IN ORGANIZATION OF JOINT VENTURES. Эконмока и бизнес: теория и практика.. 4-2 (74).
2. Yakubov U. (2022). MODELING THE ANALYSIS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY. Web of scientist: International scientific research journal ISSN: 2776-0979, Volume 3, Issue 2
3. Yakubov Ulugbek. (2023). ISSUES OF ASSESSING THE JOINT ACTIVITY OF BUSINESS ENTITIES. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 14, 57–61. Retrieved from <https://ajird.journalspark.org/index.php/ajird/article/view/557>
4. Якубов, У. (2023). КОРХОНАНИНГ ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ ФАОЛИЯТИНИ КОМПЛЕКС ТАҲЛИЛИ. Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук, 3(4), 132–139. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/EJLFAS/article/view/12603>
5. Ибрагимов, Г. А. (2023). ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ВОПРОСЫ БЕЗОПАСНОСТИ. *Gospodarka i Innowacje.*, 68-73.

6. Ibragimov, G. A. (2021). Business Analysis In The Digital Economy. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 12(7), 4543–4549.
7. Қличев, Б. (2021). Хўжалик юритувчи субъектларда ишбилармонлик фаоллиги таҳлили. *Актуар молия ва бухгалтерия ҳисоби*, 1 (3)-сон, 1-9. Retrieved from <https://finance.tsue.uz/wp-content/uploads/2021/06/4.-Қличев-Б.pdf>
8. Асаналиевна, С. З. (2022). Факторы Устойчивого Развития Предприятий. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 3(4), 65-70. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/QSMX8>
9. Ibragimov G. (2022). Introduction of digital solutions to the economy of Uzbekistan: problems and solutions. *International Journal of Research in IT and Management (IJRIM)*, 12(9), 34-39. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRIM2Sep22-Uzb-1.pdf>
10. Ibragimov G. (2022). Keeping records of imported goods while improving customs administration in Uzbekistan. *International Journal of Research in Finance and Marketing (IJRFM)*, 12(11), 30-34. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRFM3Nov22-Uzb.pdf>
11. Ibragimov G. (2023). Problems of training financial analysts in the republic of Uzbekistan. *International Journal of Research in Economics and Social Sciences (IJRESS)*, 13(06), 108-115. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRESS11June23-Uzb.pdf>
12. Қличев, Б. (2021, ноябрь 19). Ички аудит хизмати фаолиятида иқтисодий таҳлилни такомиллаштириш масалалари. Рақамли иқтисодиёт шароитида солиқ маъмуриятчилиги ва халқаро солиққа тортиш механизмини такомиллаштириш. Халқаро конференция материаллари тўплами. Тошкент, Ўзбекистон. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10531234>
13. Ibragimov G. (2022). Digitalization of the economy of Uzbekistan: experience and prospects. *International Journal of Research in Economics and Social Sciences (IJRESS)*, 12(05), 102-109. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRESS10-May2022.pdf>
14. Ibragimov, G., & Yakubov, U. (2015). Agricultural Development in Uzbekistan. *SCIENTIFIC ENQUIRY IN THE CONTEMPORARY WORLD: THEORETICAL BASICS AND INNOVATIVE APPROACH*, 74. Retrieved from https://bmpubgroup.com/assets/l_26_4_1.pdf#page=75
15. Gayratjon Ibragimov Artikovich. (2022). GLOBAL DIGITALIZATION AND THE PLACE OF UZBEKISTAN. IV ФОРУМ «ЭКОНОМИКА В МЕНЯЮЩЕМСЯ МИРЕ» 2022 май КАЗАНЬ-ТАШКЕНТ), Казань-Ташкент. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6627529>
16. Султанов Махмуд Ахмедович. (2023). ИНВЕСТИЦИЯ ФОНДЛАРИДА ДИВИДЕНД СИЁСАТИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

ЙЎЛЛАРИ. World Scientific Research Journal, 16(1), 163–169. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2714>

17. Қличев, Б. (2021). Инновацион фаолиятда асосий воситалар таҳлилини ташкил этиш масалалари. Инновацион иқтисодиёт: муаммолар, таҳлил ва ривожланиш истиқболлари. Қарши, Ўзбекистон. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10531216>

18. Sultanov, M. (2023). Features of Dividend Allocation and Taxation in Investment Funds of Uzbekistan. *Asian Journal of Technology & Management Research (AJTMR)* ISSN, 2249(0892).

19. Қличев, Б. (2021, сентябрь 30). Меҳнат мотивациясида моддий рағбатлантириш таҳлили. Молия-банк тизимида илм-фан, таълимнинг инновацион инфратузилмасини шакллантириш ва ривожлантиришда тошкент молия институтининг ўрни. Конференция материаллари тўплами, Тошкент, Ўзбекистон. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10531256>

20. Klichev, B. (2014). Бошқарув ҳисобида баҳо шакллантиришни такомиллаштириш масалалари. Молия, 2014(5), 10–15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10522860>

21. Қличев, Б. (2022). Истеъмолчи манфаатлари асосида маҳсулотга баҳо шакллантириш масалалари таҳлили. *Iqtisodiyot: tahlillar va prognozlar*, 4 (20)-сон, 170-175.

22. Қличев Бахтиёр Пардаевич. (2023). ОПЕРАЦИОН ФАОЛИЯТ НАТИЖАЛАРИНИ ИФОДАЛОВЧИ КЎРСАТКИЧЛАР ТАҲЛИЛИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 182–188. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2876>

23. Файзиев, Ф. А. (2023). ЎЗБЕКИСТОНДА ЎЗИНИ ЎЗИ БАНД ҚИЛИШ: РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ ВА СОЛИҚ ТИЗИМИДАГИ ЎРНИ. *Gospodarka i Innowacje*, 42, 426-434. https://gospodarkainnowacje.pl/index.php/issue_view_32/article/view/2099

24. Файзиев Фаррух Абдуллахожаевич. (2023). КЎЧМАС МУЛКНИ СОЛИҚҚА ТОРТИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 232–247. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2881>

25. Курбонов, М. (2020). Зарубежный опыт эффективного использования финансовых ресурсов государственных целевых фондов. *Экономика И Образование*, 1(5), 163–166. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/economy_education/article/view/4823

26. Pardayevich, K. B. (2023). Analysis of the Maximum Volume of Production in Cement Production Enterprises in Uzbekistan. *International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development*, 5(6), 1-8. Retrieved from <https://journals.researchparks.org/index.php/IJEFSD/article/view/4460>

27. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТДА ЭКСПОРТ-ИМПОРТНИ СОЛИҚҚА ТОРТИШ ТАРТИБИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 176–181. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2875>
28. Пардаев Файзулла Ғаффарович, & Мухиддин Абдуллаевич Қурбонов. (2023). ИСТИҚБОЛДА ҚЎШИЛГАН ҚИЙМАТ СОЛИҒИ ХИСОБИНИ ЮРИТИШДА АВТОМАТЛАШТИРИЛГАН ДАШБОРДЛАРДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ. World Scientific Research Journal, 21(1), 189–196. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2877>
29. Пардаевич, Қ. Б. (2023). Хўжалик юритувчи субъектларда операцион фаолиятида ишлаб чиқариш ҳажмини ифодаловчи кўрсаткичлар таҳлили. *Scientific Journal of "International Finance & Accounting"*, (2), 2181-1016.
30. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА БЮДЖЕТ НАЗОРАТИНИНГ ТИЗИМЛИ ТАҲЛИЛИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 197–210. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2878>
31. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА НАЗОРАТ ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. World Scientific Research Journal, 21(1), 221–231. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2880>
32. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ДАВЛАТ МОЛИЯВИЙ НАЗОРАТИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 248–259. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2882>
33. Мухиддин Абдуллаевич Қурбонов, & Эргашев Уйғун Жабборович. (2023). КАМЕРАЛ СОЛИҚ ТЕКШИРУВИДА ИНСОН ОМИЛИНИ КАМАЙТИРИШДА СМАРТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 260–268. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2883>
34. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТНИ КАМАЙТИРИШДА ЭКСПОРТ-ИМПОРТ ОПЕРАЦИЯЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 269–275. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2884>
35. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТГА КУРАШИШ ЖАРАЁНИДА БЮДЖЕТ ИНТИЗОМИНИ МУСТАҲКАМЛАШНИНГ ЗАРУРЛИГИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 153–165. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2873>

36. Nargiza Samadova. (2023). INFORMATION SOURCES OF ECONOMIC COMPETENCE ANALYSIS OF ECONOMIC SUBJECTS AND THEIR CLASSIFICATION. *Academia Repository*, 4(12), 278–283. Retrieved from <https://academiarepo.org/index.php/1/article/view/290>
37. Tulaev, M. (2020). Учет корпоративных облигаций. *Архив научных исследований*, 1(25). извлечено от <https://ejournal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/2783>
38. Samadova Nargiza Rasulovna. (2022). ANALYSIS OF INDICATORS REPRESENTING THE ECONOMIC POTENTIAL OF ECONOMIC ENTITIES AND ITS DISTINCTIVE FEATURES. *European Journal of Research Development and Sustainability*, 3(11), 108-111. Retrieved from <https://www.scholarzest.com/index.php/ejrd/article/view/2960>
39. Sagdillayeva, Z. A. (2023). BUSINESS ANALYSIS IS A NEW DIRECTION OF ANALYTICAL WORK. *Intent Research Scientific Journal*, 2(6), 93-104.
40. Asanalievna, S. Z. (2022). ASSESSMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE. *湖南大学学报 (自然科学版)*, 49(10). Retrieved from <https://johuns.net/index.php/publishing/454.pdf>
41. Yuldasheva Umida Asanaliyevna. (2023). TAX POTENTIAL AS AN INDICATOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGION. *European Journal of Emerging Technology and Discoveries*, 1(8), 41–45. Retrieved from <https://europeanscience.org/index.php/1/article/view/305>
42. М.Ю.Рахимов. (2023). МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТ ТАҲЛИЛИ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР. *World Scientific Research Journal*, 21(1), 211–220. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2879>
43. Yuldasheva Umida Asanaliyevna. (2023). THEORETICAL APPROACHES TO THE CONCEPT OF "TAX POTENTIAL" AND METHODS OF ITS ASSESSMENT. *European Journal of Emerging Technology and Discoveries*, 1(8), 21–25. Retrieved from <https://europeanscience.org/index.php/1/article/view/302>
44. Tulaev, M. (2021). МҲҲС БЎЙИЧА МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТ: ТАЙЁРЛАШ ВА АВТОМАТЛАШТИРИШ. *Архив научных исследований*.
45. Tulaev, M. (2019). Финансовая отчетность: на пути соответствия национальным и международным стандартам. *Архив научных исследований*, 1(1). извлечено от <https://ejournal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/723>
46. Tulayev M., Axmedov A. (2023). Balansning tarkibiy tuzilishi va unga ta'sir etuvchi omillar. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 8, 71-77
47. Тулаев Мирзакул Саламович. (2023). КОРХОНАЛАРНИНГ МОЛИЯВИЙ ФАОЛИЯТИНИ ТАШҚИ АУДИТОРЛАР ТОМОНИДАН

ТЕКШИРИШ МАСАЛАЛАРИ . World Scientific Research Journal, 16(1), 252–258.

Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2724>

48. Tulayev M. (2023). Moliyaviy hisobotning halqaro standartlari bo'yicha moliyaviy hisobot: tayyorlash va avtomatlashtirish. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 6, 134 -138.

49. Нурманов, У. А. (2022). ИҚТИСОДИЁТНИ ГЛОБАЛЛАШУ ШАРОИТИДА ЖОРИЙ АКТИВЛАР ТАҲЛИЛИНИНГ НАЗАРИЙ-УСЛУБИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. "Экономика и туризм" международный научно-инновационной журнал, 4(6). Retrieved from <http://interjournal.uz/index.php/journals/article/view/82>

50. Нурманов, У. А. (2022). ХЎЖАЛИК СУБЪЕКТЛАРИДА ЖОРИЙ АКТИВЛАР ВА УЛАРНИНГ ТАҲЛИЛИЙ КЎРСАТКИЧЛАРИ. Журнал Инновации в Экономике, 5(2). Retrieved from <https://tadqiqot.uz/index.php/economy/article/view/4757>

51. Рахимов М.Ю. Иқтисодиёт субъектлари молиявий ҳолатининг таҳлили. Ўқув қўлланма.-Т.;“Iqtisod-Moliya”, 2013. -390 б.